

Paremmiin sanoen . . .

Tässä osastossa esitetään julkisuudesta poimittuja kielivirheitä ja tyylikömpelyyksiä lyhyesti perusteltuine korjausehdotuksineen.

»Ehkeivät siis kodit yhtä vähän kuin koulutkaan voi puhdistautua syytöksestä . . .» (Erään oppikoulupedagogin v. 1943 julkaisemasta kasvatustieteellisestä

kirjasesta.) — »Niitä pääomansiirtoja, joita sellaisten velkain maksu edellyttää, ei voida yhtä vähän kuin muitakaan suorittaa 'in abstracto', vaan tavarain ja

palvelusten siirron täytyy antaa niille konkreettista perustaa.» (Valvojasta 1944.) — ». . . ja hänen lapsenuskoaan ei mikään epäily *ole syövyttänyt yhtä vähän kuin* nuoren lehtorinrouvankaan . . .» (V. 1944 ilm. kirj.-historiallisesta elämäkerransuomennoksesta.) — Edellä olevissa lauseissa on joko ilmaus *yhtä vähän kuin* vaihdettava ilmaukseen **sen paremmin kuin** tai predikaatti muutettava myöntäväksi: Ehkä siis kodit y.v.k. koulutkaan **voivat** p.s.; Niitä pääomansiirtoja . . . **voidaan** y.v.k. muutaakaan suorittaa . . .; hänen lapsenuskoaan **on** mikään epäily **syövyttänyt** y.v.k. n.l. Alussa siteeratun kaltaiset lauseet ovat yleisyydestään huolimatta turhan epäloogillisia ja sen vuoksi kartettavia, vaikkakin kielihistoriallisesti helpoitetuiksi kontaminaatiomuodostumia.

*

»Hänellä oli *noin kuutisenkymmentä* henkeä seurakunnassaan.» (Eräästä Croninin romaanin suomennoksesta v:lta 1942.) Ytimekkyyteen pyrkivässä kirjakeleessä on tuollaista tautologista ilmausta pidettävä tuomittavana vetelättyisyytenä; sanottakoon joko: H. oli **noin kuusikymmentä** h.s., tai: H. oli **kuutisenkymmentä** h.s. — Samoin on syytä välttää usein kuultavaa sanontaa *noin parikymmentä* ja käyttää sen tilalla joko yksistään sanaa **parikymmentä** tai ilmausta **noin kaksikymmentä**. Edelleen: **noin sata** tai **satakunta** eikä *noin satakunta*.

*

[Snellmanin] »Pää oli suuri, ylhäältä ja takaa hyvin kehittynyt. Siihen *mahtuivat*, kuten näytti, harvinaisen *suuret aivot*.» (Erään yliopistomiehen v. 1944 ilmestyneestä artikkelista.) Kun *suuret aivot* tässä yhteydessä ilmaisee uutta, ennen mainitsematonta asiaa eli on spesiekseltään indefiniittinen, nykyinen kielivaistomme vaatii edellä kulkevaa, paikallisrakenteen (*Siihen*) yhteydessä

olevaa, olemassa olemista merkitsevää intransitiiviverbiä käytettäväksi yksipersonaisesti ja siis sanottavaksi: Siihen **mahtui** . . . harvinaisen **suuret aivot**. — »uuden puolueen nuori johtaja on samoin kuin uusi pastori seurakunnassaan naisväen haaveilevan mielenkiinnon kohteena, varsinkin jos hänellä *sattuvat olemaan tuuheat hiukset* . . . Vorniolla *olivat nämä edellytykset*.» (V. 1944 ilmestyneestä suom. romaanista.) Samasta syystä kuin lähinnä edellä mainitussa tapauksessa tässäkin molemmat kursivoidut predikaatit on muutettava yksikön 3. persoonaan: koska kysymyksessä on paikallisrakenteeseen (*hänellä, Vorniolla*) liittynyt intransitiivinen, olemassa olemista merkitsevä verbi ja jäljessä seuraava subjekti on spesiekseltään määrämätön, on sanottava: jos hänellä **sattuu olemaan tuuheat hiukset** . . . Vorniolla **oli nämä edellytykset**. — [August Ahlqvist ja Yrjö-Koskinen olivat käyneet kynäsotaa, joka koski Suomen kiittollisuudenvelkaa Ruotsille.] »*Kaksi miestä*, jotka alkuaan olivat taistelleet samalla rintamalla ja olleet aivan saman hengen lumoissa, *oli* henkilökohtaisten ominaisuuksiensa . . . vuoksi *joutunut* niin kauaksi toisistaan, että toista on voitu pitää miltei eräänlaisena lippukarkurina, luopiona ja yhteisen asian vahingoittajana . . .» (V. 1944 ilmestyneestä kirj.-historiallisestaesityksestä.) Subjektina olevan yksiköllisen lukusanarakenteen ohessa suomessa predikaatti tosin on yleensä yksipersonainen, mutta kuitenkin vain siinä tapauksessa, että tuollainen subjekti on spesiekseltään indefiniittinen; muuten predikaatti on oleva monipersonainen. Yllä siteeratussa virkkeessä subjektin jälkeen sijoitettu relatiivinen sivulause (»jotka alkuaan olivat» jne.) määrittelee subjektia siksi paljon, että se käy definiittiseksi ja predikaatti sen vuoksi on oleva monipersonainen. On siis sanottava:

Kaksi miestä, jotka... olivat... taistelleet..., **olivat**... **joutuneet** niin kauaksi toisistaan jne. Lisäesimerkkejä spesiesseikoista ks. Vir. 1944 s.463 (jossa taas viittauksia toisaanne).

*

»Kuulimme yhteislauluhetken Martti Turusen johdolla» (yleisradion kuuluttaja 13. 8. 44). Suomen kielessä ei mielellään määrätä muita substantiiveja kuin verbistä johtuneita, vielä jonkin verran infinitiivin luonteisia teonnimiä adverbiaaliattribuutilla, eivätkä sellaisetkaan rakenteet ole kaikissa tapauksissa suvaittavia; niinpä kielivaistomme ei hyväksy seuraavassa virkkeessä esiintyvää adverbiaaliattribuuttia *keskenään*, joka on pantu määräämään objektina olevaa deverbaalisubstantiivina *ajatustenvaihdon*: »Tämä taito [= kirjoitustaito], joka lopullisesti teki mahdolliseksi kaukana toisistaan elävien kansojen välittömän *ajatustenvaihdon keskenään*... on historiassa... käänteentekevä... tapahtuma...» (Valvojasta 1944), vaan vaatii sanomaan esim.:...kansojen **keskinäisen**, välittömän **ajatustenvaihdon**. Alussa siteerattu sanonta on aivan mahdoton, koska postpositioilmaus siinä tajutaan verbiin liittyväksi adverbiaaliksi (»Kuulimme... Martti Turusen johdolla») eikä substantiiviin liittyväksi attribuutiksi (»yhteislauluhetken Martti Turusen johdolla»). On siis sanottava esim.: Kuulimme **Martti Turusen johtaman yhteislauluhetken** (tai miksei, jos halutaan: Kuulimme yhteislauluhetken, Martti Turusen johtaman). Samanlainen barbaarinen kömpelyys esiintyy seuraavassa ilmauksessa: »maailmanhistoria yhtenäisenä järjestelmänä jakaantuen aikaan ennen ja jälkeen suurta *vedenpaisumusta*» (erään yliopistomiehen artikkelista 1944). Suomeksi olisi sanottava esim.: järjestelmänä, joka jakaantuu **vedenpaisumuksen edelliseen ja jälkeiseen aikaan**. (Preposi-

tiorakenne »ennen ja jälkeen *vedenpaisumusta*) on tietysti sinänsäkin kummallinen; prepositio *ennen* vaatii pääsanansa partitiiviin ja prepositio *jälkeen* genetiiviin, ja jos halutaan lyhyden vuoksi tulla toimeen yhdellä yhteisen pääsanana taiputusmuodolla, on luonnollisempaa käyttää jälkimmäisen kuin edellisen preposition vaatimaa sijaa ja sanoa siis: ennen ja *jälkeen vedenpaisumuksen*.) Aivan merkittävää on sijoittaa adverbiaaliattribuutti edellä käyvän yhdysosan alkusanan määräykseksi, kuten on tehty seuraavassa lauseessa: »sumerilaiset ensimmäisinä keksivät *laivojen rakennustaidon kölille ja kaaripuulle*» (Valvojasta 1944). Kielemme synteettinen luonne vaatisi tässä oikeastaan sellaista mammuttiyhdyssanaa kuin *laivojen-kölille- ja-kaaripuulle-rakentamistaidon*, mutta kun sellainen tuntuu epäkäytännölliseltä, nykykieli ilmaisee ajatuksen esim. näin: keksivät **taidon rakentaa laivoja kölin ja kaaripuiden varaan** (tai: taidon laivoja rakentaessaan käyttää köliä ja kaaripuita).

Yhtä muukalaisvoittoista kuin edellämainitun laatuksen adverbiaaliattribuutin käyttö on adverbiaaliattribuutin liittäminen substantiiviin, jolla on itsellään määräyksenä postpositio, esim. tähän tapaan: »Ja näyt... olivat olleet syvästi ristiriidassa tämän tärkeän hedelmällisen *elämän kanssa täällä*» (1943 ilmestyneestä huomattavasta suom. romaaniesta). Suomessa olisi adverbiaaliattribuutti muutettava adjektiiviattribuutiksi ja sanottava esim.: tämän **täköläisen t. h. elämän kanssa**.

*

»*Juurrutamme pois* saksalaisen militarismin, joka niin usein on häirinnyt maailmanrauhaa...» (pääkaupunkilaisesta päivälehdestä 29. 9. 44). On useasti huomautettu, että tällaisissa tapauksissa olisi parempi käyttää todellista »poisto-verbistä» eli privatiivista verbiä *juuria* ja

sänao: **Juurimme pois** s.m. jne. *Juuruttaminen* on nim. 'juurtumisen aiheuttamista' eikä 'juurineen hävittämistä', jota merkitystä kirjoittaja (= kääntäjä) on tavoitellut.

*

»senkin huomioon ottaen täytyy objektiivisen arvioinnin tulla siihen tulokseen» (yliopiston professorin julkaisusta 1944). Kysymyksessä on verrattain alkeellinen »objektivirhe»: koska objekti ottaen-infinitiivin välityksellä riippuu yksipersonaisesta predikaatista *täytyy*, kokonaisobjektin sijana tulee olla nominatiivin kaltainen akkusatiivi; on siis sanottava: **sekin** huomioon ottaen jne.

*

»Kun tuli minun vuoroni hypätä alas *laskuvarjostimella*, kohosi suoraan alamme valtava vuorenhuippu...» (helsinginkiläisestä sanomalehdestä 5. 5. 44). Suositeltavammaksi ja jo jotakuinkin

vakiintuneeksi lienee nykykielessä katsottava asua **laskuvarjo** (ainoa muoto, minkä esim. Cannelinin ruots.-suom. sanakirja mainitsee v. 1939 ruotsin *fallskärm*-sanana vastineena), jolle ovat olleet sopivia esikuvia *sateenvarjo* ja *päivänvarjo*, kun sitä vastoin »laskuvarjostimen» lähimpänä esikuvana olisi vähemmän luonteva vertauksenaihe *lampunvarjostin*.

*

»... valonheittimien häiritsemiseksi kylvetään ilmaan *metallisoituja* paperilevyjä» (v. 1944 julkaistusta sotilaspoliittisesta lentokirjasta). 'Metallilla peittämistä' merkitsevä johdannainen voidaan suomessa sujuvammin muodostaa suoraan kantasanasta *metalli* pelkällä *oi*-johtimella, ilman tarpeetonta muukalaista *s*-ainesta, joten saatetaan suosittaa sanontaa: **metalloituja** paperilevyjä. Vrt. eräitä muita samantapaisia esimerkkejä Vir. 1943 s. 240.